

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО»**

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА”

**Харків
2011**

Програма навчальної дисципліни “Міжнародна економіка” /
Уклад.: Л.С. Шевченко, С.М. Макуха, О.В. Овсієнко та ін. – Х.:
Нац. ун-т “Юрид. акад. України”, 2011. – 12 с.

У к л а д а ч і: Л.С. Шевченко,
С.М. Макуха,
О.В. Овсієнко,
О.О. Чуприна,
О.О. Набатова

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 3 від 06.06.2011 р.)*

1. ВСТУП

Міжнародна економіка вивчає економічні відносини, що виникають між державами, їх угрупованнями, міжнародними економічними організаціями та окремими економічними суб'єктами, які знаходяться в різних країнах.

Метою викладання навчальної дисципліни “Міжнародна економіка” є формування системного наукового уявлення про теоретичні основи та закономірності розвитку міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин, набуття навичок аналізу зовнішньоекономічної політики України у процесі її інтеграції в сучасні світогосподарські структури.

Специфіка освітньої професійної програми навчання студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю “Правознавство” обумовлює зв'язок навчальної дисципліни “Міжнародна економіка” з курсами економічної теорії, національної економіки, економіки підприємства, теорії держави і права, трудового, господарського, фінансового і міжнародного права.

У результаті вивчення основ економічної теорії студенти повинні:

знати закономірності розвитку світового господарства, основні риси сучасної міжнародної економіки; форми міжнародних економічних відносин; критерії класифікації країн за рівнем соціально-економічного розвитку, загальні характеристики соціально-економічного розвитку промислово розвинених країн, а також країн, що розвиваються, та країн із перехідною економікою; форми міжнародної торгівлі, сучасні тенденції її розвитку, методи міжнародної торгової політики та особливості їх застосування; закономірності міжнародного інвестування, наслідки залучення іноземних інвестицій у національну економіку; механізм функціонування світового ринку позичкового капіталу; причини, форми й наслідки трудової міграції, методи регулювання міжнародних міграційних процесів; закономірнос-

ті функціонування транснаціональних корпорацій (ТНК) та спеціальних економічних зон (СЕЗ); етапи розвитку світової валютної системи та напрями її сучасної трансформації, режими встановлення валютних курсів, причини і наслідки курсових коливань, методи державного регулювання валютного курсу; форми міжнародних розрахунків, принципи побудови платіжного балансу, заходи державного впливу на вирівнювання платіжного балансу; закономірності міжнародної економічної інтеграції, особливості інтеграційних процесів у різних регіонах світу, механізм участі України в інтеграційних угрупованнях; принципи функціонування міжнародних економічних організацій; ознаки, причини та наслідки глобалізації, глобальні проблеми сучасності;

у м і т и досліджувати вплив географічних, природно-кліматичних, правових, політичних, соціокультурних факторів на розвиток міжнародних економічних відносин та ведення міжнародного бізнесу; аналізувати показники участі країни в міжнародній торгівлі; оцінювати наслідки застосування різноманітних методів міжнародної торгової політики; викривати офшорні схеми, що використовуються як засіб податкової оптимізації; вирізняти ситуації, у яких необхідно застосовувати правові важелі регулювання міграційних процесів; оцінювати наслідки діяльності міжнародних корпорацій, обґрунтовувати пропозиції щодо вирівнювання балансу інтересів держави та ТНК; розраховувати валютний курс; аналізувати структуру та динаміку платіжного балансу, їх вплив на національну економіку; аналізувати процеси співробітництва України з міжнародними економічними організаціями; користуватися сучасною науковою літературою, статистичними довідниками, електронними джерелами інформації.

2. ЗМІСТ

I. Міжнародна економічна система

Поняття міжнародної економіки, світового господарства та міжнародних економічних відносин. Предмет міжнародної економіки. Структура міжнародної економіки: міжнародна мікро- та макроекономіка. Поняття інтернаціоналізації, інтеграції, транснаціоналізації, глобалізації. Суб'єкти міжнародної економіки. Об'єкти міжнародної економіки.

Сутність, форми та фактори міжнародного поділу праці. Спеціалізація та кооперування.

Етапи розвитку світового господарства. Основні риси сучасної міжнародної економіки.

Форми міжнародних економічних відносин: міжнародна торгівля, міжнародний рух капіталу, міжнародна трудова міграція, світова валютна система. Рівні міжнародних економічних відносин.

II. Середовище міжнародної економіки та структура світового господарства

Сутність і структура середовища міжнародних економічних відносин. Вплив географічних і природно-кліматичних факторів на розвиток міжнародних економічних відносин. Вплив правового, політичного та економічного середовища на ведення міжнародного бізнесу. Соціокультурна складова міжнародних економічних відносин.

Класифікація країн світу за рівнем соціально-економічного розвитку та її критерії. Міжнародні інтегральні оцінки економічного розвитку країн.

Загальна характеристика соціально-економічного розвитку промислово розвинених країн. Особливості функціонування національних економік США, ЄС та Японії.

Загальна характеристика соціально-економічного розвитку країн, що розвиваються, в цілому та за підгрупами: НІК, ОПЕК, КНР, країни Латинської Америки, найменш розвинені країни світу.

Загальна характеристика соціально-економічного розвитку країн з перехідною економікою.

Оцінка соціально-економічного розвитку України. Визначення місця України в сучасній системі світового господарства.

III. Міжнародна торгівля

Поняття міжнародної торгівлі. Форми міжнародної торгівлі: експорт, імпорт, реекспорт і реімпорт.

Теорії зовнішньої торгівлі: меркантилізм; теорія абсолютних переваг; теорія порівняльних переваг; теорія Хекшера-Оліна; парадокс Леонтьєва; теорія конкурентних переваг М. Портера; концепція “життєвого циклу товару”.

Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі. Показники участі країни у міжнародній торгівлі: коефіцієнт відносної експортної спеціалізації; коефіцієнт внутрішньогалузевої міжнародної спеціалізації; зовнішньоторговельний оборот; зовнішньоторговельне сальдо; експортна квота; імпортна квота.

Основні торговельні партнери України. Товарна структура зовнішньої торгівлі України.

IV. Міжнародна торгова політика держави

Основні методи державного регулювання зовнішньої торгівлі.

Сутність, форми, переваги та недоліки протекціонізму. Сутність, переваги та недоліки політики вільної торгівлі.

Поняття та функції мита. Види мит. Наслідки встановлення мита для споживачів, виробників, державного бюджету та економіки країни в цілому.

Сутність нетарифних засобів державного регулювання зовнішньої торгівлі. Кількісні обмеження (квотування, ліцензування, “добровільні” обмеження експорту). Заходи прихованого протекціонізму. Фінансові заходи підтримки національних експортерів. Поняття та види квот і мит. Некономічні методи торгової політики (ембарго, бойкот, блокада). Торгові війни.

Зовнішньоторговельна політика України. Наслідки вступу України до СОТ.

V. Міжнародний рух капіталу

Міжнародний рух капіталу: сутність, причини і форми.

Іноземні інвестиції. Прямі і портфельні інвестиції. Інноваційна форма інвестицій. Позитивні і негативні наслідки залучення іноземних інвестицій. Методи державного сприяння іноземним інвестиціям. Сутність та шляхи покращення інвестиційного клімату країни. Офшорні зони.

Поняття та характерні риси світового ринку позичкових капіталів. Міжнародний кредит: сутність, функції, принципи, форми. Фактори розвитку міжнародних кредитних відносин. Міжнародний фінансовий ринок та його інструменти. Міжнародні фінансово-кредитні центри.

Поняття та причини кризи світової заборгованості. Методи управління зовнішнім державним боргом. Наслідки дефолтів для країн-боржників та країн-кредиторів.

Основні країни, що інвестують в економіку України. Галузі – рецептори іноземних інвестицій в Україні. Державна інвестиційна політика України. Інвестиційний клімат в Україні та шляхи його покращення. Основні джерела міжнародного кредитування України. Співробітництво України з МВФ. Особливості стабілізаційної політики МВФ в Україні. Вільні економічні зони (ВЕЗ).

VI. Міжнародна трудова міграція

Міжнародна трудова міграція: сутність, причини, форми. Основні центри тяжіння міграції. Країни-експортери робочої сили. Структура міграційних потоків за віком, статтю, рівнем освіти.

Економічні та неекономічні наслідки трудової міграції для емігранта, країни-експортера робочої сили та для країни-імпортера робочої сили.

Напрями і форми регулювання міграційних процесів.

Загальна оцінка та соціально-економічні наслідки міграційних потоків з України та в Україну. Державне регулювання зовнішньої міграції в Україні.

VII. Сучасні форми міжнародного виробництва

Міжнародне співробітництво у виробничих та науково-технічних сферах. Передумови виникнення й функціонування науково-технічного ринку. Загальні напрями дослідницьких робіт, їх координація та фінансування в різних країнах та регіонах світу.

Передумови виникнення, сутність та форми міжнародних корпорацій. Роль і значення ТНК у міжнародному виробництві. Головні критерії транснаціоналізації фірми. Фінансова політика міжнародних корпорацій: цілі, принципи, інструменти. Взаємодія міжнародних корпорацій та національних економік. Баланс корпоративних та державних інтересів. Державне регулювання діяльності міжнародних корпорацій.

Поняття “спеціальна (вільна) економічна зона”. Цілі і масштаби розповсюдження СЕЗ. Основні типи технологічних СЕЗ. Особливості створення і функціонування СЕЗ у транзитивних країнах.

VIII. Світова валютна система

Поняття валюти. Сутність, функції та складові елементи світової валютної системи. Еволюція світової валютної системи: система золотого стандарту (Паризька); система золотодевізного стандарту (Бреттон-Вудська); система девізного стандарту (Ямайська). Напрями трансформації сучасної валютної системи.

Валютний курс. Валютні котирування. Режими встановлення валютних курсів. Девальвація та ревальвація. Знецінення та подорожчання валюти. Фактори, що впливають на валютний курс. Вплив коливання валютного курсу на функціонування національної економіки.

Сутність концепції паритету купівельної спроможності. Методика визначення курсу валюти за паритетом купівельної спроможності. Альтернативні методики визначення купівельної спроможності валюти.

Методи державного регулювання валютного курсу: дис-

контна політика, валютні інтервенції, спеціальні валютні обмеження.

Етапи розвитку валютного ринку України. Регулювання валютного курсу в Україні.

ІХ. Міжнародні розрахунки і платіжний баланс

Міжнародні розрахунки: сутність, чинники. Способи платежу та форми міжнародних розрахунків.

Платіжний баланс. Розрахунковий баланс. Торговий баланс. Принципи побудови платіжного балансу. Активне та пасивне сальдо платіжного балансу. Структура платіжного балансу: рахунок поточних операцій; баланс операцій з капіталом; розрахунки по офіційних міжнародних резервах.

Заходи державного впливу на вирівнювання платіжного балансу: зміна курсу національної валюти; зміна дисконтної ставки; посилення валютного контролю; диверсифікація валютних резервів тощо.

Аналіз структури та динаміки платіжного балансу України. Структура валютних резервів України.

Х. Міжнародна економічна інтеграція

Міжнародна економічна інтеграція: сутність, передумови, цілі. Стадії економічної інтеграції.

Історія європейської економічної інтеграції. Європейське співтовариство атомної енергії. Європейське об'єднання вугілля і сталі. Європейське економічне співтовариство. Маастрихтські угоди. Країни-учасниці ЄС. Зона євро.

Інтеграційні об'єднання країн Північної та Південної Америки. Інтеграційні об'єднання в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Об'єднання країн, до складу яких входить Україна: Співдружність Незалежних Держав (СНД); Єдиний Економічний Простір (ЄЕП); Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС); ГУАМ; Співдружність демократичного вибору (СДВ).

Перспективи України на шляху європейської інтеграції. Процедура вступу країни-претендента до ЄС. Копенгагенські критерії членства. Критерії конвергенції (зближення).

XI. Глобалізація та економічний розвиток

Сутність, ознаки та причини глобалізації. Позитивні та негативні наслідки глобалізації. ТНК та їх роль у сучасному світі.

Глобальні проблеми сучасності.

Поняття та передумови створення міжнародних економічних організацій. ООН: історія створення, завдання та структура. Економічні організації системи ООН. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові організації. СОТ: історія створення, завдання, наслідки вступу країн до СОТ.

Вплив глобалізації на соціально-економічний розвиток України. Участь України у вирішенні глобальних проблем. Історія, ефективність та перспективи співробітництва України з міжнародними економічними організаціями.

3. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Бахчеванова Н. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / Н. В. Бахчеванова, С. М. Макуха; за ред. А. П. Голікова. – Х. : Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 404 с.

Герасимчук В. Г. Міжнародна економіка: навч. посіб. / В. Г. Герасимчук, С. В. Войтко. – К. : Знання, 2009. – 302 с.

Дахно І. І. Світова економіка: навч. посіб. для вузів / І. І. Дахно. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К. : ЦУЛ, 2008. – 277 с.

Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: моногр. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха; за ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2009. – 312 с.

Зав'ялова О. В. Транснаціональні корпорації: навч. посіб. / О. В. Зав'ялова, В.Є. Сахаров. – К. : Нац. акад. управління, 2008. – 240 с.

Макуха С. М. Україна в міжнародних економічних відносинах в умовах глобалізації / С. М. Макуха. – Х. : Легас, 2003. – 348 с.

Міжнародна економіка: підруч. / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча, В. Ю. Шевченко та ін.; за заг. ред. А. П. Румянцева. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2006. – 479 с.

Міжнародна економіка: підруч. для вузів / В. М. Тарасевич, О. О. Завгородня, В. К. Лебедева, Н. Ф. Єфремова. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 223 с.

Міжнародна економіка: навч. посіб. / В. В. Білоцерківець, О. О. Завгородня, В. К. Лебедева та ін.; за ред. А. О. Задю та В. М. Тарасевича. – Д. : Вид-во ДУЕП, 2010. – 339 с.

Міжнародна економіка: навч. посіб. / В. Є. Сахаров, В. С. Будкін, С. А. Єрохін та ін.; за ред. В. Є. Сахарова. – К.: Ін Юре, 2008. – 432 с.

Міжнародна економіка: навч. посіб. / ред. О. Г. Гупало. – К. : “Хай-Тек Прес”, 2007. – 368 с.

Передрій О. С. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. – 4-те вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2008. – 263 с.

Романчиков В. І. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. для вузів / В. І. Романчиков, І. О. Романенко. – К. : ЦУЛ, 2008. – 253 с.

Савельєв Є. В. Міжнародна економіка: підруч. / Є. В. Савельєв. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2008. – 622 с.

Солонінко К. С. Міжнародна економіка: навч. посіб. / К. С. Солонінко. – К. : Кондор, 2008. – 380 с.

Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія: підруч. для вузів / А. С. Філіпенко. – К. : Либідь, 2008. – 406 с.

Шевчук В. О. Міжнародна економіка: теорія і практика: підруч. / В. О. Шевчук. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2008. – 663 с.

Навчальне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА”

У к л а д а ч і: ШЕВЧЕНКО Людмила Степанівна,
МАКУХА Світлана Миколаївна,
ОВСІЄНКО Ольга Вікторівна,
ЧУПРИНА Олена Олександрівна,
НАБАТОВА Ольга Олександрівна

Відповідальна за випуск *Л.С. Шевченко*

Редактор *В.В. Арнаутова*
Комп'ютерна верстка *А.В. Старжинської*

План 2011, поз. 76

Підп. до друку 24.06.2011. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Умовн. друк. арк. 0,75. Облік.-вид. арк. 0,4. Вид. № 24.
Тираж 150 прим. Зам. № 4273. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.